

דף קה

רבה בר רב הונא מתני לה בגברי; במתעסקין בו חמשה בני אדם ונפקו תלתא ופשו להו תרי – מאי? בתר רוב מתעסקין אזלינן או בתר בהמה אזלינן. תיקו' – מן התוס' מבואר שהספק הוא כשהבהמה כולה או רובה בחוץ, וגם רוב המתעסקין בחוץ – האם נחשב לגמרי כבחוץ, וייטמא גם אלו שמבפנים.

ונראה שיש בדבר נפקותות נוספות; כשנטמא הבשר במצב זה – האם נחשב כנטמא בחוץ וצריך לשורפו בהר הבית, או שמא אין כאן יציאה גמורה וצריך לשורפו בעזרה.

ומדברי הרמב"ם נראה שהספק אמור כאשר לא יצאה רובה אלא חציה – האם יש ללכת במצב זה אחר רוב גברי [ומובן היטב לשון הגמרא מתני לה – את הספק האמור, שיצאה חצי בהמה – בגברי...]. והוסיף הרמב"ם נפקותא: כגון שיצאה באופן זה קודם וריקה, האם נפסלה ב'וצא' או לא (עפ"י לקוטי הלכות להח"ח ז"ל, בתורת הקדשים וזבח תודה).

במה שכתב שהספק הוא כשיצאו רוב אנשים, האם הפנימיים מטמאים בגדים (וכ"מ קצת בתוס') – יש לעיין הלא אמרו בסמוך שכל שהמתעסק בפנים אינו טמא אפילו כבר יצאה הבהמה, ד'אחר יבוא' כתיב. וגם הרמב"ם (פסוה"מ יט, ג) לא הזכיר זאת אלא כתב שהספק הוא לענין יציאה קודם וריקה, כנזכר. וגם מלשון המשנה 'האחרונים אינן מטמאין בגדים עד שיצאו. יצאו – אלו ואלו מטמאין' – משמע שאינם מטמאים עד שיצאו ממש, שאם לא כן יאמר 'עד שיצאו רובן'. וצ"ע. (שו"ר שהקשה כן בחזו"א (קמא לט, ג-ו), ופרש הסוגיא בדרך אחרת).

ונראה נפקותא נוספת – לענין טומאת אוכלין; שהפרים מטמאים את האכלין משעה שיצאו, כבסמוך – האם נחשבת זו יציאה אם לאו.

'המשלח, השורפן, והמוציאן – מטמא בגדים' – נראה שלא דוקא המוציאם מהעזרה, אלא כל המוליכם מטמא בגדים אע"פ שלא הוציא (וזבח תודה עפ"י לשון הרמב"ם).

וכן הוכיח החזו"א (קמא לט, ח) ממה שנסתפקו לעיל ביצאו וחזרו לטמא גם את המתעסקים בפנים, כיון שכבר היתה יציאה – הרי שכל המתעסקים בה, גם אלו שאינם מתעסקים במעשה הוצאה – טמאים. וכתב הוכחה נוספת. ע"ש. וע"ע להלן קו לדעת כמה מפרשים בשיטת רש"י, לחכמים אף המסדר את המערכה והמצית את האור מטמאים בגדים. ולפי"ז נראה ודאי שהמוליכם מטמא, שהרי המסדר והמצית אינו בכלל 'השורף' דקרא [תדע, דלר"ש הם טהורים], ואעפ"כ טמאים הגם שאין עסקם עם הבשר בעצמו, כל שכן המוליך את הפר לשורפו.

'אמרי במערבא: צריכינן הכשר טומאה ממקום אחר' – כלומר, סוברים חכמים שאין מטמאים אוכלים אלא דברים הראויים לקבל טומאה ממקום אחר כמו פרים ופרה, אבל שעיר שהוא חי ואין בו תורת קבלת טומאה ממקום אחר, אף מעצמו אינו מטמא אוכלין.

ועוד אפשר לפרש: לעולם חכמים אינם סוברים כתנא דבי רבי ישמעאל, וגם פרה ופרים אינם מטמאים אלא על ידי קבלת טומאה ממקום אחר. ולפי פירוש זה אף נבלת עוף טהור אינה מטמאת עד שתקבל טומאה ממקום אחר – לדעת חכמים (עפ"י ראב"ד הל' אבות הטומאות ג, ג. וראה עוד בסמוך).

הרמב"ם (שם ב ג) חילק בין נבלת עוף טהור, שאם חישב עליה לאכילה מטמאה אוכלין גם אם לא קיבלה טומאה ממקום אחר, ובין פרה ופרים שאינם מטמאים אלא אם נטמאו ממקום אחר. וע"ש בכסף משנה בבאור שיטתו ובברכת הזבח וחק נתן. וע"ע ביד דוד. וע"ע במובא בחזון איש (קמא לט, ט-יב) – ארבע שיטות בפירוש הסוגיא.

(ע"ב) זהא קתני רישא צריכה מחשבה ואין צריכה הכשר, ומאן שמעת ליה האי סברא רבי מאיר'

– תמהו המפרשים (ע' בגליון הש"ס ועוד), והלא גם חכמים סוברים כן, שפרה ופרים וכן נבלת עוף טהור מטמאים טומאת עצמם, ורק בשעיר שהוא חי חולקים חכמים. ובשיטה מקובצת (ב) מחק קטע זה (וכן נראה שרש"י ותוס' לא גרסו זאת בספריהם).

ואולם לפי מה שפרש הראב"ד בפירושו השני (מובא לעיל) אכן חכמים חולקים על תנא דבי רבי ישמעאל וסוברים שאינם טמאים מחמת עצמם. וגירסה זו תואמת עם פירוש זה (עפ"י רש"י; יד דוד; שפת אמת. זבח תודה [יש לתמוה שלא הזכיר מאומה מדברי הראב"ד, וכתב כן מודנפשיה]; חזו"א. וע"ע בראשונים נדה נא. בשם הר"ח; שו"ת רעק"א ח"ב צט).

ובזה יישבו (ע' שפ"א וז"ת) גם מה שאמרו בסמוך 'נבלת עוף טהור לר' מאיר מונין לה ראשון ושני' – ומדוע לא נסתפקו לרבנן בכביצה (וע"ע בחדושי הגר"ס, ובחזו"א קמא לט, יב). וכן לעיל: 'נבלת עוף טהור לר' מאיר מהו שיטמא בכזית' (ערש"י ותוס') – משמע שלפי חכמים אין להם טומאה עצמית, ולכך אין מקום להסתפק לדעתם, שאין בהם חידוש יותר משאר אוכלין הנטמאים.

אלא שלהלכה משמע (בחולין קכא ובנדה ג, ועוד) שהגמרא נוקט בסתם כדעת תנא דבי ר' ישמעאל שפרים ופרה מטמאים אוכלין ומשקים ללא קבלת טומאה ממקום אחר (ראב"ד; זבח תודה).

'לא תתיב אכרעך עד דאמרת לי...' – ע' במובא ביוסף דעת מכות ג.

'נבלת עוף טהור לר' מאיר, מונין לה ראשון ושני או אין מונין ראשון ושני' – כלומר, האם היא אב הטומאה שעושה ראשון, או טומאתה כשאר אוכלין שלעולם אינם נעשים אב (עפ"י חזו"א קמא לט, יב. ע"ש).

דף קו

'השורף מטמא בגדים, ולא המצית את האור מטמא בגדים ולא המסדר את המערכה...' – מרש"י משמע שלפי דעת חכמים שהמתעסקים משעת יציאה טמאים – גם המצית את האור והמסדר את המערכה טמאים. ותנא זה סובר כר' שמעון שאין טומאה אלא משעת שריפה ואילך.

ואולם ברמב"ם אין נראה כן, שהוא פסק כחכמים וגם הביא ברייתא זו – ונראה שכיון שהכנות אלו נעשות שלא בשעת שריפה ולא בגופם של הפרים – אין המתעסקים בהם נטמאים (עפ"י יד דוד ועוד. ובקרו אורה ושפת אמת תמהו על דברי רש"י מה הכריחו לפרש כן).

וב'זבח תודה' צדד בדעת רש"י שאף לחכמים אין המצית והמסדר טמאים, אלא שרש"י הבין לפרש 'המצית את האור' – בגופם של פרים, ולכך כתב שתנא זה סובר כרבי שמעון שאינו מטמא עד שיוצת האור ברובן. אלא שלפי זה צריך לומר שחסרה מלת 'ברובן' בסוף דברי רש"י. ע"ש.

ומשמע מפירושו זה שלר' שמעון, המצית את האור בפרי, הגם שהמשיכה האש והציתה ברובם – אין המצית הראשון טמא, כיון שלא סייע ולא עסק בשעה שהאור הוצתה ברובם. ובשפת אמת (לעיל קד): נסתפק בדבר (וע"ע בחזו"א פרה ח, כא ובהגהות שבסוף חלק קדשים, עמ' קעז).

ואולי יש לפרש בפשיטות שמשמע היה לרש"י שתנא זה סובר שאינו מטמא אלא השורף וכפשיטת דקרא, דקתני: 'השורף מטמא בגדים... ואיזהו השורף', ואילו היה סובר כדעת חכמים, היה לו לומר שגם המוציא מטמא. ולפי"ז ודאי אף לחכמים,